

9. gyakorlat megoldásai

Parciális deriváltak, érintősík

F1. Határozza meg az alábbi kétváltozós függvények értelmezési tartományát.

$$(a) f(x, y) = \frac{1}{9 - x^2 - y^2},$$

$$(b) f(x, y) = \ln(x + y),$$

$$(c) f(x, y) = \sqrt{x + y},$$

$$(d) f(x, y) = \sqrt{4 - x^2 - y^2}.$$

M1. (a) 0-val nem oszthatunk, tehát $9 - x^2 - y^2 \neq 0$, azaz $x^2 + y^2 \neq 9$. Ez az origó középpontú, 3 sugarú körvonal komplementere.

(b) A logaritmus függvény csak pozitív számokra van értelmezve, így $x + y > 0$. Ez egy nyílt félsík.

(c) Négyzetgyököt (a valós számok körében) csak nemnegatív számokból tudunk vonni, így $x + y \geq 0$. Ez egy zárt félsík.

(d) Itt $4 - x^2 - y^2 \geq 0$, azaz $x^2 + y^2 \leq 4$ kell, ami az origó középpontú, 2 sugarú kör zárt belseje.

F2. Határozza meg az alábbi függvények elsőrendű parciális deriváltjait.

$$(a) f(x, y) = x^3 - 5x^2y - xy + 3y^6 - 1,$$

$$(b) f(x, y) = e^{x^2+y^3},$$

$$(c) f(x, y) = \operatorname{arctg}\left(\frac{x}{y}\right),$$

$$(d) f(x, y, z) = xe^{-y}\operatorname{tg}(z).$$

M2. (a) $f'_x(x, y) = 3x^2 - 5 \cdot 2xy - y = 3x^2 - 10xy - y$
 $f'_y(x, y) = -5x^2 - x + 3 \cdot 6y^5 = -5x^2 - x + 18y^5$

(b) $f'_x(x, y) = e^{x^2+y^3} \cdot 2x$
 $f'_y(x, y) = e^{x^2+y^3} \cdot 3y^2$

(c) $f'_x(x, y) = \frac{1}{1 + \left(\frac{x}{y}\right)^2} \frac{1}{y} = \frac{y}{y^2 + x^2}$

$$f'_y(x, y) = \frac{1}{1 + \left(\frac{x}{y}\right)^2} \left(-\frac{x}{y^2}\right) = -\frac{x}{y^2 + x^2}$$

(d) $f'_x(x, y, z) = e^{-y}\operatorname{tg}(z)$
 $f'_y(x, y, z) = -xe^{-y}\operatorname{tg}(z)$
 $f'_z(x, y, z) = xe^{-y} \frac{1}{\cos^2(z)}$

F3. Írja fel az adott pontban az alábbi felületek érintősíkját.

(a) $f(x, y) = x^2 + 3xy + y^2$; $P(1, -2)$,

(b) $f(x, y) = x \ln(x + y)$; $P(-2, 3)$.

M3. (a) $f'_x(x, y) = 2x + 3y$, ami a P pontban $f'_x(1, -2) = 2 - 6 = -4$
 $f'_y(x, y) = 3x + 2y$, ami a P pontban $f'_y(1, -2) = 3 - 4 = -1$
 $f(1, -2) = 1 - 6 + 4 = -1$

Így a P -beli érintősík egyenlete:

$$z = (-4)(x - 1) + (-1)(y + 2) - 1$$

$$4x + y + z = 1$$

(b) $f'_x(x, y) = \ln(x+y) + x \frac{1}{x+y}$, ami a P pontban $f'_x(-2, 3) = 0 + (-2) \cdot 1 = -2$

$$f'_y(x, y) = x \frac{1}{x+y}, \text{ ami a } P \text{ pontban } f'_y(-2, 3) = (-2) \cdot 1 = -2$$

$$f(-2, 3) = -2 \cdot 0 = 0$$

Így a P -beli érintősík egyenlete:

$$z = (-2)(x + 2) + (-2)(y - 3) + 0$$

$$2x + 2y + z = 2$$

F4. Az $f(x, y) = \ln(xy)$ felületnek mely pontjában lesz az érintősík párhuzamos az $x + y + z = 1$ egyenletű síkkal?

M4. Írjuk fel egy $P(x_0, y_0)$ ponthoz tartozó érintősík egyenletét!

$$f'_x(x, y) = \frac{1}{xy} y = \frac{1}{x}, \text{ ami a } P \text{ pontban } f'_x(x_0, y_0) = \frac{1}{x_0}$$

$$f'_y(x, y) = \frac{1}{xy} x = \frac{1}{y}, \text{ ami a } P \text{ pontban } f'_y(x_0, y_0) = \frac{1}{y_0}$$

$$f(x_0, y_0) = \ln(x_0 y_0)$$

A P -beli érintősík egyenlete:

$$z = \frac{1}{x_0}(x - x_0) + \frac{1}{y_0}(y - y_0) + \ln(x_0 y_0)$$

$$-\frac{1}{x_0}x - \frac{1}{y_0}y + z = -2 + \ln(x_0 y_0)$$

Ez a sík pontosan akkor párhuzamos az $x + y + z = 1$ egyenletű síkkal, ha a két sík normálvektorai egymás számszorosai. Az érintősík normálvektora $\left(-\frac{1}{x_0}, -\frac{1}{y_0}, 1\right)$, míg a másik síké $(1, 1, 1)$. Ha egymás számszorosai, akkor a harmadik koordináta alapján egyenlőek, és így $-\frac{1}{x_0} = 1$ és $-\frac{1}{y_0} = 1$, azaz $x_0 = -1$ és $y_0 = -1$.